

Kalevalaseuran vuosikirja 39

Kalevalaseuran vuosikirja 39. WSOY. Helsinki 1959. 394 sivua.

Kalevalaseuran 39. vuosikirjassa on ensimmäisenä MARTTI HAAVION tutkimus »Pyhä Georgios ja käärmeet». Sen kohteena on eräs katolisperäinen suomalainen käärmeensyntyloitsu. Loitsun sankaria, jota nimitetään Istaraksi, Isteriksi, Istoriksi yms. ja joka keihäästään tulee siittäneeksi käärmeet, Haavio vertaa Pyhään Yrjänään. Pyhän Yrjänän lohikäärmeen kita muodostaa katolisessa keskiajan symboliikassa helvetin kidan, ja vuori, jonka koloon suomalainen sankari asettaa survoo, on Hiiden vuori. Istori-nimenkin kirjoittaja yhdistää Pyhään Georgiokseen: St. Georg on äännettyinä helposti kuulunut St.-lyhennystä ymmärtämättömän suussa Ist Jor ~ Ist Jori ~ Ist Jeri. MATTI KUUSI tarkastelee Joukahaisen runossa tavattavia suomalaisen luomistarun jäänteitä. Konstruoi-tuaan säetutkimuksen pohjalta runon redaktioiden lähtökohtamuodon hän selvittelee erään redaktion aihetta meren kyntämisestä ja ihmisiä synnyttävän kannon kasvamisesta ja osoittaa sen alkuperältään itämaiseksi myyttiksi. Uusia näkökohtia kansanrunoudentutkimuksen alalla tuovat myös ASKO VILKUNA, joka tar-

kastelee ihmisen suhtautumista vastapuoleensa, vainajiin tai jumaluuteen, ja niitä käyttäytymisnormeja, millä näitä voimia lähestytään ja suostutellaan erityisesti kriittisinä aikoina tai pyhillä paikoilla, sekä TAUNO OJALA, joka käsittelee kynsien leikkaamiseen liittyviä kieltoja ja uskomuksia.

Vähäisiä vatjalaisia sananlaskukoelmia kartuttaa PAUL ARISTE julkaisemalla 25 uutta keräämäänsä sasanlaskua. GUNNAR E. RANCKENIN kirjoituksen aiheena ovat Kantelettaren faabelit ja EEVA MÄKELÄ-HENRIKSSONIN kalevalanpäivän vieton varhaisvaiheet. MAJ-LIS HOLMBERG arvostelee Kalevalan islanninnosta. Hän antaa tunnustusta kääntäjän, Karl Isfeldin, työlle ja pitää erityisesti sen muotoasua ansiokkaana. GYULA WEÖRES esittelee István Fábiánin, ensimmäisen unkarinkielisen suomen kieliopin tekijän ja Kalevalan kääntäjän Suomen-harrastusta ja VAPPU VAINIO Sissosten ja Huuhvannaisten runonlaulajasukujen vaiheita. ERICH KUNZE tutustuttaa Ludwig Uhlandin suomalaista aineistoa sisältäviin vertaileviin kansanlaulututkimuksiin ja HERTTA TIRANEN unoh-

duksiin joutuneen taiteilija J. E. Kortmanin kalevala-aiheisiin töihin. ERKKI KUUJO valottaa Nicolaas Witsenin, hollantilaisen hallintomiehen, tutkijantyötä, hänen kuuluisien, myös suomensukuisten kansojen tutkijoita kiinnostavien vanhojen Aasian-kuvaustensa taustaa. ERKKI ALA-KÖNNI tarkastelee ilmajokelaisen räätälin, 1700- ja 1800-luvun vaihteessa eläneen Samuel Rinta-Nikkolan nuottikirjan kansanomaisia sävelmiä ja JYRKI MÄNTYLÄ impilahtelaisia paikannimisananparsia.

LAURI KETTUNEN kirjoittaa *ehtä*-vartaloisten sanojen johdoksista ja yhdistää toisiinsa sanat *ehtää*, *ehdättää*, *ehiä*, *ehtyä* ja *ehto*. Hän pohtii pesyeen alkusyntyäkin ja esittää arvelunaan **estä*-kannan syntyneen interjektioista. VEIKKO RUOPPILA arvelee tutkielmassaan »Päänahkaa pyytämässä», että sellaisten kuvaannollisten sanontojen kuin »pitää, antaa tai ottaa päänahka» synnyn takana on todellinen skalpeeraus. TERHO ITKOSEN tutkimuksen kohteena on pohjoissuomalainen kosken *korva* 'kosken vuolle', minkä hän katsoo lappalaiseksi lainaksi eikä lainkaan kuuloelimen nimitykseen kuuluvaksi. Samaa merkitsevät näet lapin *goar've* ja *goab're*, ja niiden kanssa samaan pesyeeseen kuuluvat myös suomen *koura*, *kopra*, ja *kouru*.

LAURI OLKINUORA selvittelee Länsi-Karjalan kausikalastusta ja AULIS OJAJÄRVI vanhaa keski- ja pohjois-

eurooppalaista morsiuissaunatapaa. Ojajärvi toteaa tavan perimmäiseksi tarkoitukseksi varautumisen kaikkea pahaan vastaan ja erottaa toisistaan länsi- ja itäsuomalaisen tradition. Runsaasti uutta ja kansainvälisestikin mielenkiintoista sisältyy KUSTAA VILKUNAN tutkielmaan »Viikon vanhinta historiaa». Monien kansojen perinteeseen nojautuen tekijä osoittaa, että ennen nykyisen tapaista säännöllisenä jatkuvaa seitsenpäiväistä viikkoa on ollut vanhempi systeemi, joka riippui kokonaan onnen ja hedelmällisyyden tuottajan, kuun, vaiheista ja jonka tehtävänä ei ollut varsinainen ajanlasku, vaan tabu- luonteisten vaarallisten päivien, »pyhien», ilmaiseminen, minkä johdosta viikon eli kuun neljännesvaiheen seitsemäs päivä ja sen lähin ympäristö saivat jo paljon aikaisemmin oman nimensä kuin viikon muut päivät, jotka olivat vapaan käytöksen päiviä, »arkiä», ja jotka varhaisemmin ilmaistiin pelkillä järjestysluvuilla. Tällaista ajanlaskua on eri kansojen parissa suoritettu reiällisillä puukalentereilla. Galitsista löydettyt tutkijoita askarruttaneet vaskimiehet sopivat myös ajanlaskua palveleviksi kuu- ukoiksi. — Kirjassa on julkaistuna myös A. O. VÄISÄNEN kalevalajuhlassa v. 1958 pitämä esitelmä, jossa hän käsittelee karelianismia taiteissamme, ja lopuksi SULO HALTISOSEN muistokirjoitus Nils Lidistä.

PAULI SAUKKONEN